

Nyelvtan

1. szószerkezetek

alárendelő:

alanyos

tárgyas

határozós

jelzős

mellérendelő:

kapcsolatos

ellentétes

választó

magyarázó

következtető

2. mondatfajták azonosítása a közlés szándéka szerint, az egyszerű mondat típusai, szerkezete, helyesírása

3. mondatrészek

állítmány

társ-

részes-

alany

ok-

cél-

tárgy

állandó határozó

hely-

minőség-

idő-

mennyiség-

állapot-

birtokos

mód-

értelmező jelző

eszköz-

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_03_013

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_02_008

https://www.oktatas.hu/koznevelés/kozepfoku_felveteli_eljaras/kozponti_feladatsorok

1. Olvasd el figyelmesen az alábbi szöveget, majd oldd meg az ahhoz kapcsolódó feladatokat!

Köszönni (...) szükséges, mégis az erre jobban figyelők manapság igen gyakran tapasztalhatják, hogy sokan nem köszönnek olyan (...) helyzetekben, ahol pedig igen kívánatos lenne: se eladónak, se vevőnek, se óvodai, iskolai szülőtársnak. (...)

Ennek két fő közvetlen oka lehet. Az egyik a zavar, amelybe különösen a tizenöt-huszonöt év közötti fiatalok kerülnek, mikor nem tudják, hogy a gyermekkori Kezét csókolom-mal vagy már Jó napot kívánok-kal köszönjenek, vagy hogy a náluk nem sokkal idősebbeket tegezzék vagy magázzák-e. Az öntudatosabbja ilyenkor választ, hangosan köszön, de többször inkább csak mormol valamit, amit lehet így is, úgy is értelmezni, s közben fejbólintással vagy más gesztussal, nem nyelvi eszközzel jelzi, hogy köszön. Sokan viszont nem mondanak semmit, mert mire rájönnek, hogy dönteniük kell többféle üdvözlési forma között, s mire választanak, addigra a köszönési lehetőség már elmúlik (pl. két egymással szemben elhaladó ember között). Mások egyáltalán nem tudnak dönteni e fél percnyi idő alatt, s ezért nem üdvözlik a másikat.

A másik ok a nyílt udvariatlanság. A modortalan ember nem köszön a vele személyes kapcsolatba kerülő társának. Ezzel vagy tudatosan jelzi, hogy a másikat mintegy semmibe veszi, az nem érdekli őt (különösen, ha a szemébe néz, miközben nem köszön), vagy ami legalább olyan riasztó, nem is veszi észre, hogy keresztülnéz a másikon. Az elmondottak természetesen az elmaradó visszaköszönésekre is vonatkoznak, megtoldva azzal, hogy ez még nagyobb figyelmetlenség. Az idősebbeknek és a nőknek szóló előre köszönés a tisztelet jele. A vissza nem köszönő ember társának feléje tett gesztusát nem viszonozza, s ezzel durván visszautasítja a kapcsolatot.

(Tolcsvai Nagy Gábor: A köszönés hiányáról. Édes Anyanyelvünk, IV. évfolyam, 1. szám, 1982. január–március)

- a) Milyen szófajból képeztük a figyelő, eladó, vevő, kerülő, riasztó, elmaradó, köszönő szavakat? _____
- b) Csoportosítsd a fenti kifejezéseket a szövegben elfoglalt mondatrészi szerepük szerint!

- c) Keress a szöveg utolsó két mondatából

tárgyas alárendelő szó szerkezetet: _____

kapcsolatos mellérendelő szó szerkezetet: _____

birtokos jelzős alárendelő szó szerkezetet: _____

igei alaptagú határozós alárendelő szó szerkezetet: _____

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_03_013

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_02_008

https://www.oktatas.hu/koznevelas/kozepfoku_felveteli_eljaras/kozponti_feladatsorok

2. Írj

- egy hangból

- egy szóból

- egy szószerkezetből

- több szószerkezetből

álló mondatot!

3. Állapítsd meg a következő mondatok fajtáját a beszélő szándéka szerint!

- Hogy a macska rúgja meg!
- Hogy hívják a barátnődet?
- Hogy meglátogassatok, azt szeretném.
- Milyen nehéz ez a dolgozat!
- Milyen színű a szemed?
- Milyen jó lenne vacsorára egy kis túrós rétes!
- Úgy szeretném tudni, hogy milyen autók van.
- Ki ne menjetek ebben a hidegben!
- Ki nem kér tortát?
- Ki nem találtam volna!
- Bárcsak esne a hó karácsonykor!
- Bár csak húszfokos volt a víz, mindenki megfürdött a tóban.
- De nagyon vigyázz a jégen, el ne ess!
- De jó lenne egy évvel öregebb lenni!
- De gyönyörű!

4. Ábrázold a lenti mondatokat aláhúzással és ágrajzzal!

- a) Pali megette az ízletes levest.

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_03_013

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_02_008

https://www.oktatas.hu/koznevelas/kozepfoku_felveteli_eljaras/kozponti_feladatsorok

- b) Tanítás után Annamária pihent volna.
- c) Zord teleken a kályha előtt üldögélnek.
- d) Zalán szeretne egy csokit vagy egy jégkrémet.
- e) 2010 óta minden évben állatvásárokat is rendeznek.
- f) Sok lúd disznót győz.
- g) A jó gazda hajnal előtt ágyaz.
- h) A jó mondat kevés szóval fontos üzenetet közölhet.
- i) Én magyar nemes vagyok.
- j) Győzni fog itt a jó.

5. Keress a szövegben alárendelő szószerkezetet a megadottak alapján!

„Az Arany János halálát követő esztendőben, 1883. április 4-én született. Ősei parasztok, iparosok voltak, de apja már érettségizett, s hivatalnokként keresi kenyerét. A nagyszülők és rokonok – mindkét ágon – szabadságharcos emlékeket őriznek, akárcsak egy másik szegedi író, Móra Ferenc családja. (...) Anyai nagyapja ugyancsak elszánt Kossuth-párti. Szemtanúja volt a nagy eseménynek, amikor a szabadságharc vezére katonákat toborzott Szegeden.”

alanyos alárendelő szószerkezet (az alaptag halmozott névszói-igei állítmány): _____

tárgyas alárendelő szószerkezet (a tagok alliterálnak): _____

minőségjelzős alárendelő szószerkezet (a jelző összetett szó): _____

minőségjelzős alárendelő szószerkezet (a jelző tulajdonnévből képzett szó): _____

birtokos jelzős alárendelő szószerkezet (a jelző tulajdonnév): _____

helyhatározós szószerkezet (a határozó ragos tulajdonnév): _____

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_03_013

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_02_008

https://www.oktatas.hu/koznevelas/kozepfoku_felveteli_eljaras/kozponti_feladatsorok

6. Írd a táblázat megfelelő helyére az alábbi szó szerkezeteket!

szétszórt és rendetlen; délután találkoztunk; enni szeretnék; Kincsővel mentünk; hibásan, ezért elfogadhatatlanul; sikeres, mivel szorgalmas; ételtel teli, de nem nyüzsgős; almát szedett; akár mozi, akár színház; közeleg a karácsony;

alanyos a.	kapcsolatos m.
tárgyas a.	ellentétes m.
határozós a.	választó m.
jelzős a.	következtető m.
-----	magyarázó m.

7. Nevezd meg, milyen mellérendelő szó szerkezetet alkotnak a mondat kiemelt szavai!

- A barátnője KITARTÓ, EZÉRT SIKERES a munkájában.
- Döntsétek el, hogy SÓSAN VAGY ÉDESEN eszitek meg a palacsintát!
- A tegnapi konferencia RÖVID, ELLENBEN UNALMAS volt.
- A biológiaórán nem az OROSZLÁN, HANEM A ZSIRÁF volt a tananyag.
- A hétfvégén VAGY MOZIBA, VAGY KIRÁNDULNI megyünk.
- Hamarosan döntenünk kell a JÖVŐNKRŐL, TEHÁT A TOVÁBBTANULÁSRÓL.
- A testvérem BOLDOG, TEHÁT VIDÁM gyermek.
- GÁBORÉK, AZAZ A SZOMSZÉDAINK a hétfvégén új autót vásároltak.
- A málna APRÓ, VISZONT KEDVELT gyümölcs.
- Ezek a sütemények nagyon SZÉPEK, SŐT FINOMAK.
- A koncerten VIDÁM ÉS SZOMORÚ dalok is elhangzottak.
- Ne felejtse el, hogy REGGEL ÉS ESTE is be kell vennie a vitaminokat!
- A kutyájuk nagyon FÉLÉNK, DE KEDVES állat.

8. Húzd alá soronként a meghatározásnak megfelelő egyetlen szót! (2025. 01. 18.)

a) Ugyanolyan módú, mint a LÉGY ige:

JÖSSZ – SZERETNÉM – TÁNCOLJATOK

b) Ugyanaz a mássalhangzótörvény érvényesül benne, mint az ANGYAL szóban:

MEGGYEL – HAGYJA – AZONBAN

Döntsd el, hogy a megadott szavak az alábbi mondatban milyen szófajúak, illetve milyen mondatrész szerepét töltik be! Húzd alá soronként azt az egyetlen szót, amely az egyes meghatározásoknak leginkább megfelel!

Semmilyen áldozat nem elég nagy a szabadságért vívott harc során.

Szófajok:

c) semmilyen: melléknév – névmás – határozószó

d) elég: igekötős ige – névmás – határozószó

e) vívott: ige – igenév – melléknév

Mondatrészek:

f) áldozat: alany – állítmány – tárgy

g) nagy: alany – állítmány – minőségjelző

h) szabadságért: tárgy – okhatározó – célhatározó

i) vívott: állítmány – tárgy – minőségjelző

9. Írd a pontozott vonalra, hogy milyen mondatrész szerepét tölti be a tükör szó az adott mondatban! A határozók, jelzők esetében a fajtáját is add meg! (2024. 01. 20.)

Eltörött az antik tükör kerete.

A tükörbe néző lány elmosolyodott.

A holnapi fizikaóra kell egy tükör.

Fényesítsd ki a tükröt is!

10. Írd ki a vonalra az adott mondatban található alanyt! (2023. 01. 21.)

A könyvtár csendje mindig megnyugtató.

Mindenkinek megvan a maga keresztje.

Írd ki a vonalra az adott mondatban található állítmányt!

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_03_013

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_7/lecke_02_008

https://www.oktatas.hu/koznevelas/kozepfoku_felveteli_eljaras/kozponti_feladatsorok

Ebül szerzett jószág ebül vész el.

Petőfi a magyar költészet kiemelkedő alakja.

11. Párosítsd a verscímeket a szerkezetüknek megfelelő szószerkezetfajttával! Írd a verscímek sorszáma mellé a hozzájuk tartozó szószerkezetek betűjelét! Öt párt találsz. Egy címhez nem tartozik megfelelő szószerkezet, ehhez a számhoz írd egy X-et! (2022. 01. 22.)

1. Vér és arany	A) Alárendelő, tárgyas
2. Családi kör	B) Alárendelő, birtokos jelzős
3. Két nyárfa	C) Mellérendelő, kapcsolatos
4. Akarsz-e játszani?	D) Alárendelő, mennyiségjelzős
5. Anna örök	E) Alárendelés, időhatározós
6. Anyám tyúkjá	F) Alárendelő, minőségjelzős

A párok: 1. – 2. – 3. – 4. – 5. – 6. –

b) Az alábbi mássalhangzótörvények közül egyre találsz példát a verscímekben. Karikázd be a megfelelő mássalhangzótörvény betűjelét, és írd mellé a pontsorra a verscím sorszámát!

A. zöngésség szerinti részleges hasonulás

B. összeolvadás

C. írásban jelölt teljes hasonulás

12. Egészítsd ki a következő mondatokat! Írd a pontsorra azt a névutót, amelyik az előtte álló főnévvel együtt megfelel a megadott mondatrészi szerepnek! Vedd figyelembe azt is, hogy a szó betűinek a száma megfelelően a vonalkák számának! (2020. 01. 18.)

A) A sok eső _ _ _ _ az utcákon tócsákban állt a víz.

okhatározó

B) A sok eső _ _ _ _ az utcákon tócsákban állt a víz.

időhatározó

13. Az alábbi címeket 4 csoportba sorolhatjuk aszerint, hogy a bennük szereplő mondatrészek hogyan kapcsolódnak egymáshoz. Megadtunk egy-egy címet, ezek mellé írd a velük azonos szerkezetű két másik cím betűjelét! Vigyázz, 3 cím kimarad! (2021. 01. 23.)

A csoportok:

A kőszívű ember fiai és

Két választás Magyarországon és

Nyár a szigeten és

Lassie hazatér és

A címek:

A) A két koldusdiák

B) A koppányi aga testamentuma

C) A kondás legszennyesebb inge

D) Ábel a rengetegben

E) Játék a kastélyban

F) Három ember a hóban

G) Magyarázom a bizonyítványom

H) Öt hét léghajón

I) Az öreg bánya titka

J) Érik a gyümölcs

K) Vannak vidékek